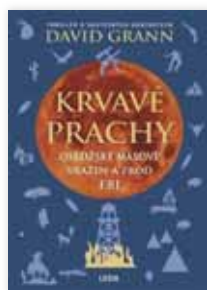




Pat Murphyová
Město, nedlouho poté
Přeložil Jakub Němeček
Gnóm! 2018, 336 s.

Dvacet let poté, co záhadný Mor vyhubil většinu populace Spojených států amerických, se v San Francisku zformovala komunita svobodomyšlných umělců. Jejich město je živý a stále kamsi expandující organismus, který kromě místních přetvářejí povětrnostní vlivy i jevy běžným chápáním nevysvětlitelné. Střet s těmi, kdo chtějí jejich území kolonizovat, je ale nevyhnutelný. Válku s fanatickým Brigáděm, jehož cílem je udělat Ameriku opět velkou, ovšem obyvatelé San Franciska nevedou konvenčními prostředky, ale jako uměleckou performanci. Pat Murphyová není pouze spisovatelka, ale též biologka a popularizátorka vědy. Do románu *Město, nedlouho poté* promítla svou zkušenost z působení v Exploratoriu – sanfranciském muzeu vědy, umění a lidského vnímání, jehož interaktivní expozice spočívají v nutnosti měnit zavedené vzorce myšlení. Ve své sci-fi sice pracuje se známými žánrovými tropy, jako je smrtící nákaza nebo archetyp vyvolené hrdinky, uvádí je ovšem do neobvyklých souvislostí. Apokalypsu nezpodobňuje jako fatální destrukci, ale přes veškerou hrůzu v ní spatřuje především potenciál transformace. Murphyová sugestivně vypráví o tom, jaké riziko hrozí, když budeme urputně lpět na starých příbězích a rezignujeme na objevování těch nových. Její třicet let starý text je tak aktuální i dnes, kdy jsou – v duchu názvu jedné z uměleckých instalací v románu – „muži, kteří mluví a nemají co říct“ slyšet nejhlasitěji, volání po návratu ke konzervativním hodnotám sílí a masy touží uvěřit pohádkám o jasně popsatelném dobru a zlu.

Jarmila Křenková



David Grann
Krvavé prachy. Osedžské masové vraždy a zrod FBI
Přeložil Miroslav Kaftan
Leda 2019, 256 s.

„Běloši nás nahnali do zapadlé divočiny, nejdrsnější části celých Spojených států, a mysleli si: ‚zaženeme indiány někam, kde je jen hromada balvanů, a necháme je v tom koutě trčet‘. Teď, když se ukázalo, že ta hromada balvanů má cenu milionů dolarů, se sem chce kdekdo vecpat a něco si z těch peněz urvat.“ Tak charakterizoval náčelník kmene Osedžů Bacon Rind situaci, která nastala poté, co byla na dotyčném území nalezena obří ložiska ropy. Novinář David Grann se ve své knize zaměřil na historickou rekonstrukci „nejčernější kapitoly v historii Oklahomy“, jak sám označil případ brutálních vražd náhle zbohatlých Osedžů, kteří díky smlouvě s vládou vlastnili všechno nerostné bohatství na svém území. Podstatnou součástí knihy je pátrání po pachatelích vražd, jež po neschopných místních vyšetřovatelích přebírá bývalý Texas Ranger Tom White. Ten rychle zjišťuje, že se na neuvěřitelné bohatství přisála spousta parazitů – zločinců a podvodníků, ale i právníků, obchodníků a politiků. White, který s dalšími detektivy postupně odkrývá rozsáhlé spiknutí, tak vedl historicky první velkou akci FBI, při níž byly využity nové kriminalistické metody. Kniha na základě dobových dokumentů, ale i prostřednictvím mnohdy téměř literárního vyprávění načrtává situaci indiánů, jejichž zvyky se hrotily pod tíhou peněz i strachu, líčí každodenní rasismus a kořistnictví bílých kolonizátorů a zároveň nijak neidealizuje vznik FBI. O přitažlivosti látky svědčí i to, že si ji jako námět k novému filmu vybral režisér Martin Scorsese.

Karel Kouba



Ladislav Hejdlánek
Češi a Evropa
ÚSTR 2018, 123 s.

Ladislav Hejdlánek patřil k nejnvýraznějším postavám Charty 77. Dvakrát byl jejím mluvčím, vždy v situaci pro Chartu kritické – poprvé po smrti Jana Patočky, podruhé v době, kdy byli dva ze tří mluvčích, Václav Benda a Jiří Dienstbier, zatčeni a souzeni za členství ve Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. Hejdlánek byl nejen jedním z klíčových inspirátorů Charty, ale i odhodlaným strážcem jejího nepolitického, lidskoprávního vymezení. V Dopisech příteli, epistolárním výkladu smyslu Charty v prvních měsících její existence, výrazně ovlivnil sebechápání disentu, a to nejen v evangelickém prostředí, z něhož vycházel. Význam, jež přikládal protestantské tradici, je patrný i ze souboru *Češi a Evropa*. Texty v něm zařazené pocházejí většinou z devadesátých let, výjimku tvoří trojice listů z druhé, respektive třetí řady Dopisů příteli. Ať už ale píše na konci sedmdesátých let o tom, proč neemigrovat, nebo se později zamýšlí nad povahou Evropy, navazuje na protestantskou tradici českého myšlení, kterou pro něj zosobňují Tomáš Garrigue Masaryk, Emanuel Rádl a Josef Lukl Hromádka. Tématem dvanácti textů je Evropa a evropská kulturní tradice, české dějiny a myšlení, národ a nacionalismus. Najdou se tu i myšlenkové excesy, například představa češtiny jako jednoho z filosofických prajazyků nebo nedocenení historické hloubky česko-slovenského konfliktu. Význačné ale zůstává Hejdlánkovo promyšlení české a evropské dějinnosti, jež vyzvedá zkušenost komunistických diktatur a zároveň je orientováno na budoucnost.

Matěj Metelec



Mircea Eliade
Kováři a alchymisté
Přeložil Jindřich Vacek
Argo 2019, 151 s.

Takřka současně s prvním českým překladem Eliadova monumentálního románu *Svatojánská noc* (viz recenzi na s. 4) se dočkalo druhého českého vydání jedno z jeho menších, francouzsky psaných vědeckých děl – *Kováři a alchymisté*. Na příkladech z mytologie, rituálů a symbolismu archaických kultur několika světadílů tu vystává společný jmenovatel rané metalurgie a alchymie: představa o urychlení díla přírody, o převzetí kompetencí času. Kovář, který pracuje s živlem ohně a s kovem odejmutým zemi předčasně (tedy dříve, než podle alchymických představ „uzraje“), mívá v archaických společnostech ambivalentní postavení – býval ctěn, obáván i vylučován. V podobné situaci je samotné železo jakožto základní kulturní kov, který se ale záhy stal i materiálem smrtících zbraní. Právě pohledy do raných kulturních dějin železa patří v Eliadově knize k tomu nejpozoruhodnějšímu; naznačují totiž cestu ke zkoumání „materiálové imaginace“, které by mělo co říct nejen o archaických kulturách, ale i o té naší. Odkazu alchymie v moderní kultuře je pak věnováno několik podstatných stránek v samotném závěru. Podle tradicionalisty Eliada její dědictví nepokračuje ani tak v chemii, jako spíš všude tam, kde se svět považuje za nehotový: v románech, pozitivismu, v kapitalistické i marxistické politické ekonomii, v průmyslu, ve vědě jako takové. Ve všech těchto sférách si člověk plní demiurgovské sny dávných kovářů a alchymistů – ale až poté, co se „odrekl jejich původních významů“.

Michal Špína